

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський національний технічний університет

*Економічний факультет
Кафедра маркетингу та економічної теорії*

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

методичні рекомендації до вивчення дисципліни
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання за спеціальностями D1 “Облік і оподаткування”,
D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, D5 “Маркетинг”

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський національний технічний університет

*Економічний факультет
Кафедра маркетингу та економічної теорії*

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

методичні рекомендації до вивчення дисципліни
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання за спеціальностями D1 “Облік і оподаткування”,
D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, D5 “Маркетинг”

Затверджено
на засіданні кафедри МЕТ
Протокол № 10 від 15.02.2026 р.

Основи економічної теорії: методичні рекомендації до вивчення дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання за спеціальностями D1 “Облік і оподаткування”, D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, D5 “Маркетинг” / [укл. к.е.н., доц. І.В. Ніколаєв]. Кропивницький: ЦНТУ, 2026. 32 с.

Укладачі: Ніколаєв І.В. – к.е.н., доцент кафедри МЕТ

Рецензент: Вишневська В.А. – к.е.н., доцент кафедри МЕТ

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Структура навчальної дисципліни	6
2. Програма навчальної дисципліни	7
3. Тематика індивідуальних завдань з навчальної дисципліни	22
4. Контрольні питання з навчальної дисципліни	25
5. Рекомендована література	27

ВСТУП

Мета вивчення навчальної дисципліни «Основи економічної теорії» полягає у набутті ґрунтовних знань про формування, функціонування та розвиток економічної системи суспільства, розумінні економічних явищ та процесів у їх взаємозв'язку, вивченні проблем ефективного використання економічних ресурсів для найбільш повного задоволення потреб людей.

Завдання дисципліни: пізнання економічної теорії як науки, її предмету, методу та функцій, аналіз закономірностей розвитку економічних систем, розкриття способів і методів ефективного використання обмежених економічних ресурсів для задоволення безмежних людських потреб.

Засвоєння теоретичних знань курсу та оволодіння практичними навичками є складовою відповідності здобувачів вищої освіти зазначеної спеціальності таким освітньо-кваліфікаційним компетентностям, які визначені освітньою програмою:

Загальні компетентності

ОПП «Облік, контроль і оподаткування»

ЗК01. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності, здатність забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до профілю майбутньої роботи, галузевих норм і правил.

ЗК09. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ОПП «Маркетинг»

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК04. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

Спеціальні компетентності

ОПП «Облік, контроль і оподаткування»

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, робити узагальнення стосовно оцінки прояву окремих явищ, які властиві сучасним процесам в економіці.

СК11. Демонструвати розуміння вимог щодо професійної діяльності, зумовлених необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Програмні результати навчання

ОПП «Облік, контроль і оподаткування»

ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПР15. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження соціально-економічних явищ і господарських процесів на підприємстві.

ПР17. Вміти працювати як самостійно, так і в команді, проявляти лідерські якості та відповідальність у роботі, дотримуватися етичних принципів, поважати індивідуальне та культурне різноманіття.

ПР21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ПР22. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПР23. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПР23. Визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

ОПП «Маркетинг»

ПРН02. Аналізувати і прогнозувати ринкові явища та процеси на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань і прикладних навичок здійснення маркетингової діяльності.

ПРН03. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань у сфері маркетингу.

ПРН11. Демонструвати вміння застосовувати міждисциплінарний підхід та здійснювати маркетингові функції ринкового суб'єкта.

ПРН12. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

Передумови для вивчення дисципліни (структурно-логічна схема підготовки фахівця). Враховуючи послідовність накопичення знань і інформації, дисципліна належить до циклу загальної підготовки, що забезпечує отримання здобувачем фундаментальних знань у галузі економіки та є базовою для здобуття подальшої освіти за спеціальністю.

1. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Змістовий модуль 1. Соціально-економічний устрій та виробництво</i>												
Тема 1. Предмет і метод політичної економії	7	2	1	-	-	4	7	1	-	-	-	6
Тема 2. Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці	7	2	1	-	-	4	7	1	-	-	-	6
Тема 3. Економічні потреби та інтереси	7	2	1	-	-	4	7	2	2	-	-	3
Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічні системи та закони їх розвитку	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 6. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 7. Витрати виробництва і прибуток	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 8. Ринок, його сутність і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення	9	2	1	-	-	6	8	-	-	-	-	8
<i>Змістовий модуль 2. Економічний розвиток</i>												
Тема 9. Домогосподарства і системі економічних відносин	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 10. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 11. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 12. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 13. Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 14. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 15. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік	6	-	-	-	-	6	7	-	-	-	-	7
Тема 16. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 17. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Усього годин	120	32	16	-	-	72	120	4	2	-	-	114

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Соціально-економічний устрій та виробництво.

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії

- 1.1. Предмет економічної теорії, мета економічної діяльності людей і ефективність як основна умова досягнення кінцевої мети.
- 1.2. Політекономія як одна із трьох складових загальної економічної теорії.
- 1.3. Методологія економічної теорії.
- 1.4. Функції економічної теорії.

Тема 2. Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці

- 2.1. Фактори виробництва та їх взаємодія.
- 2.2. Сутність виробництва матеріальних благ і послуг.
- 2.3. Взаємозв'язок і розвиток факторів виробництва.
- 2.4. Продукт.
- 2.5. Праця і робочий день.

Тема 3. Економічні потреби та інтереси

- 3.1. Потреби, блага, їх корисність.
- 3.2. Закон зростання потреб.

- 3.3. Інтереси.
- 3.4. Ресурси, сучасна форма плати за них.
- 3.5. Економічна ефективність і межа виробничих можливостей.
- 3.6. Втрачені можливості і закон збільшення альтернативних витрат.
- 3.7. Невикористані ресурси та неефективність.
- 3.8. Теперішні альтернативи і майбутні можливості.
- 3.9. Зростання можливостей економіки.
- 3.10. Застосування кривої виробничих можливостей в економічній практиці.

Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічні системи та закономірності їх розвитку

- 4.1. Сутність і основні структурні елементи економічної системи.
- 4.2. Класифікація економічних систем та її критерії.
- 4.3. Ефективність економіки і сутність економічної системи.
- 4.4. Типи економічних систем:
 - а) традиційна економічна система;
 - б) ринкова система вільної конкуренції;
 - в) командно-адміністративна;
 - г) змішана ринкова економічна система.
- 4.5. Сучасний напрямок зміни і вдосконалення економічних систем.

Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші

- 5.1. Товарна форма організації суспільного виробництва.
- 5.2. Основні риси товарного виробництва.
- 5.3. Товар і його властивості.
- 5.4. Визначальні інститути і принципи ринкової економіки.
- 5.5. Кругообіг ресурсів, продукту і доходу в економічній системі досконалої конкуренції.

Тема 6. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата

- 6.1. Капітал як економічна категорія.
- 6.2. Перетворення грошей у капітал.
- 6.3. Первісне нагромадження капіталу.
- 6.4. Капітал і праця.
- 6.5. Властивості товару.
- 6.6. Робоча сила.
- 6.7. Заробітна плата: неокласичний підхід.
- 6.8. Заробітна плата: марксистській підхід.

Тема 7. Витрати виробництва і прибуток

- 7.1. Сутність витрат виробництва та їх види.
- 7.2. Постійні і змінні витрати.
- 7.3. Валові, середні і граничні витрати.
- 7.4. Витрати виробництва, вартість товару і його ціна.
- 7.5. Сутність прибутку і його структура.
- 7.6. Норми прибутку.

Тема 8. Ринок, його сутність і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення

- 8.1. Інституціональні основи ринкової економіки.
- 8.2. Ринкові відносини, їх суб'єкти і об'єкти.
- 8.3. Ринок і його сутність.
- 8.4. Попит і пропозиція, чинники, що на них впливають.
- 8.5. Функції ринку.

- 8.6. Рівноважна ціна.
- 8.7. Конкуренція, її сутність і функції.
- 8.8. Форми конкуренції і моделі ринків.

Змістовий модуль 2. Економічний розвиток

Тема 9. Домогосподарства в системі економічних відносин

- 9.1. Сутність домогосподарства.
- 9.2. Функції домогосподарств.
- 9.3. Доходи домогосподарств та їх джерела.
- 9.4. Розподіл доходів між домогосподарствами.
- 9.5. Витрати на споживання.
- 9.6. Поведінка споживачів.
- 9.7. Ефект доходу.
- 9.8. Ефект заміни.
- 9.9. Споживчий надлишок.
- 9.10. Максимізація граничної корисності.
- 9.11. Заощадження.

Тема 10. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток

- 10.1. Сутність, функції і форми підприємства.
- 10.2. Форми і види підприємств.
- 10.3. Класифікація підприємств за розмірами.
- 10.4. Капітал підприємства і його кругообіг.
- 10.5. Оборот капіталу.
- 10.6. Основний капітал, його фізичний і моральний знос.
- 10.7. Оборотний капітал.
- 10.8. Валовий дохід і прибуток.

Тема 11. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента

- 11.1. Особливості сільськогосподарського виробництва.
- 11.2. Аграрні відносини.
- 11.3. Диференціальна земельна рента.
- 11.4. Абсолютна земельна рента.
- 11.5. Монопольна земельна рента.
- 11.6. Орендна плата.
- 11.7. Ціна землі.

Тема 12. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми

- 12.1. Сутність економічного відтворення та його основні елементи.
- 12.2. Види економічного відтворення.
- 12.3. Суспільний продукт і його структура.
- 12.4. Методи обчислення суспільного продукту.
- 12.5. Метод балансу народного господарства.
- 12.6. Сучасні форми суспільного продукту.

Тема 13. Економічний розвиток. Зайнятність, відтворення робочої сили та їх регулювання державою

- 13.1. Зміст і типи економічного зростання.
- 13.2. Рушійні сили економічного зростання (прогресу).
- 13.3. Нагромадження та його норма.

- 13.4. Інвестиції та їх ефективність.
- 13.5. Вплив НТР на економічний розвиток.
- 13.6. Сутність зайнятості.
- 13.7. Повна і неповна зайнятість.
- 13.8. Форми зайнятості.
- 13.9. Сутність безробіття.
- 13.10. Природне безробіття та його чинники.
- 13.11. Циклічне безробіття.
- 13.12. Соціальні наслідки безробіття.

Тема 14. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції

- 14.1. Організаційно-економічні відносини та господарський механізм.
- 14.2. Функції господарського механізму.
- 14.3. Структура господарського механізму.
- 14.4. Основні завдання ринкового механізму саморегулювання.
- 14.5. Основні функції державних форм господарського механізму.
- 14.6. Механізм господарювання та право.
- 14.7. Основні теорії державного регулювання.
- 14.8. Поняття економічних функцій держави.
- 14.9. Економічні функції держави у розвинутих країнах.

Тема 15. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік

- 15.1. Сутність перехідної економіки.
- 15.2. Риси перехідної економіки.
- 15.3. Типи перехідної економіки.
- 15.4. Соціально-економічні перетворення у постсоціалістичних країнах на шляху до соціально орієнтованої змішаної економіки.

Тема 16. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин

- 16.1. Сутність світового господарства та віхи його розвитку.
- 16.2. Класифікація груп країн світового господарства.
- 16.3. Сутність міжнародного поділу праці.
- 16.4. Міжнародна спеціалізація у світовому господарстві.
- 16.5. Міжнародна кооперація.
- 16.6. Сутність інтернаціоналізації господарських відносин.
- 16.7. Транснаціоналізація у світовому господарстві.
- 16.8. Міжнародна економічна інтеграція та її форми.
- 16.9. Міжнародні міжрегіональні економічні об'єднання.

Тема 17. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України

- 17.1. Глобалізація світової економіки.
- 17.2. Класифікація глобальних проблем.
- 17.3. Небезпека глобальних проблем.
- 17.4. Шляхи розв'язання глобальних проблем людством.
- 17.5. Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світогосподарства.

ЛЕКЦІЇ – 32 год.

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії – 2 год.

- 1.1. Предмет економічної теорії, мета економічної діяльності людей і ефективність як основна умова досягнення кінцевої мети.
- 1.2. Політекономія як одна із трьох складових загальної економічної теорії.
- 1.3. Методологія економічної теорії.
- 1.4. Функції економічної теорії.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22; 51; 52; 53; 54]

Завдання до самостійної роботи

1. Еволюція предмета економічної науки: від меркантилізму до сучасного неокласичного синтезу.
2. Особливості застосування методу економічного моделювання та роль припущення «за інших рівних умов».
3. Економічні експерименти: межі застосування та етичні аспекти в сучасних дослідженнях.

Тема 2. Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці – 2 год.

- 2.1. Фактори виробництва та їх взаємодія.
- 2.2. Сутність виробництва матеріальних благ і послуг.
- 2.3. Взаємозв'язок і розвиток факторів виробництва.
- 2.4. Продукт.
- 2.5. Праця і робочий день.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 10; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22]

Завдання до самостійної роботи

1. Інформація та знання як специфічні фактори виробництва в умовах постіндустріального суспільства.
2. Проблема відтворення та вичерпності природних ресурсів у сучасному виробничому процесі.
3. Трансформація характеру праці в цифровій економіці: концепція дистанційної зайнятості та фрілансу.
4. Шерінгова економіка (економіка спільного використання) як альтернативна модель організації споживання та виробництва благ.

Тема 3. Економічні потреби та інтереси – 2 год.

- 3.1. Потреби, блага, їх корисність.
- 3.2. Закон зростання потреб.
- 3.3. Інтереси.
- 3.4. Ресурси, сучасна форма плати за них.
- 3.5. Економічна ефективність і межа виробничих можливостей.
- 3.6. Втрачені можливості і закон збільшення альтернативних витрат.
- 3.7. Невикористані ресурси та неефективність.
- 3.8. Теперішні альтернативи і майбутні можливості.
- 3.9. Зростання можливостей економіки.
- 3.10. Застосування кривої виробничих можливостей в економічній практиці.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22]

Завдання до самостійної роботи

1. Теорія раціонального вибору: сутність та критика моделі «економічної людини» (Homo economicus).
2. Класифікація сучасних квазісуспільних благ та особливості їх надання державою.
3. Межа виробничих можливостей в умовах глобальних екологічних обмежень та концепція зеленого економічного зростання.
4. Суперечності між економічними інтересами індивіда, бізнесу та суспільства і механізми їх узгодження.

Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічні системи та закономірності їх розвитку – 2 год.

- 4.1. Сутність і основні структурні елементи економічної системи.
- 4.2. Класифікація економічних систем та її критерії.
- 4.3. Ефективність економіки і сутність економічної системи.
- 4.4. Типи економічних систем:
 - а) традиційна економічна система;
 - б) ринкова система вільної конкуренції;
 - в) командно-адміністративна;
 - г) змішана ринкова економічна система.
- 4.5. Сучасний напрямок зміни і вдосконалення економічних систем.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22; 40]

Завдання до самостійної роботи

1. Скандинавська (шведська) модель соціально-орієнтованої ринкової економіки: переваги та недоліки.
2. Специфіка японської моделі економічного розвитку: роль корпоративної культури та державного планування.
3. Порівняльний аналіз інституціональних пасток у процесі трансформації економічних систем.
4. Концепція сталого розвитку як орієнтир для еволюції сучасних економічних систем.

Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші – 2 год.

- 5.1. Товарна форма організації суспільного виробництва.
- 5.2. Основні риси товарного виробництва.
- 5.3. Товар і його властивості.
- 5.4. Визначальні інститути і принципи ринкової економіки.
- 5.5. Кругообіг ресурсів, продукту і доходу в економічній системі досконалої конкуренції.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 21; 22; 30]

Завдання до самостійної роботи

1. Криптовалюти та цифрові валюти центральних банків (CBDC): трансформація сутності та функцій грошей.
2. Проблема асиметрії інформації на ринку товарів та послуг і способи її подолання.
3. Специфіка інтелектуального продукту як товару та особливості захисту прав інтелектуальної власності.
4. Електронна комерція (e-commerce) як сучасна форма організації ринкового обміну.

Тема 6. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата – 2 год.

- 6.1. Капітал як економічна категорія.
- 6.2. Перетворення грошей у капітал.

- 6.3. Первісне нагромадження капіталу.
- 6.4. Капітал і праця.
- 6.5. Властивості товару.
- 6.6. Робоча сила.
- 6.7. Заробітна плата: неокласичний підхід.
- 6.8. Заробітна плата: марксистській підхід.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 22; 28]

Завдання до самостійної роботи

1. Людський капітал як визначальний чинник нагромадження багатства у XXI столітті.
2. Проблема диференціації заробітної плати: теорія ефективно заробітної плати та дискримінація на ринку праці.
3. Економічна сутність та роль мінімальної заробітної плати: позитивні та негативні наслідки для ринку праці.
4. Роль профспілок та колективно-договірного регулювання у формуванні ціни робочої сили.

Тема 7. Витрати виробництва і прибуток – 2 год.

- 7.1. Сутність витрат виробництва та їх види.
- 7.2. Постійні і змінні витрати.
- 7.3. Валові, середні і граничні витрати.
- 7.4. Витрати виробництва, вартість товару і його ціна.
- 7.5. Сутність прибутку і його структура.
- 7.6. Норми прибутку.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22; 33]

Завдання до самостійної роботи

1. Концепція альтернативних (неявних) витрат та їх значення для прийняття управлінських рішень у бізнесі.
2. Ефект масштабу (позитивний та негативний) та його вплив на оптимальний розмір підприємства.
3. Економічний прибуток проти бухгалтерського прибутку: аналітичне значення для інвесторів.
4. Сучасні теорії прибутку: прибуток як плата за ризик, інновації та монопольну владу.

Тема 8. Ринок, його сутність і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення – 2 год.

- 8.1. Інституціональні основи ринкової економіки.
- 8.2. Ринкові відносини, їх суб'єкти і об'єкти.
- 8.3. Ринок і його сутність.
- 8.4. Попит і пропозиція, чинники, що на них впливають.
- 8.5. Функції ринку.
- 8.6. Рівноважна ціна.
- 8.7. Конкуренція, її сутність і функції.
- 8.8. Форми конкуренції і моделі ринків.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22; 36; 39]

Завдання до самостійної роботи

1. Цінова дискримінація: сутність, види та механізми реалізації на сучасних олігопольних ринках.
2. Нецінова конкуренція в епоху брендингу та цифрового маркетингу.
3. Провали ринку та економічні межі безпосереднього ринкового саморегулювання.

4. Особливості формування та регулювання природних монополій у житлово-комунальній сфері та енергетиці.

Тема 9. Домогосподарства в системі економічних відносин – 2 год.

- 9.1. Сутність домогосподарства.
- 9.2. Функції домогосподарств.
- 9.3. Доходи домогосподарств та їх джерела.
- 9.4. Розподіл доходів між домогосподарствами.
- 9.5. Витрати на споживання.
- 9.6. Поведінка споживачів.
- 9.7. Ефект доходу.
- 9.8. Ефект заміни.
- 9.9. Споживчий надлишок.
- 9.10. Максимізація граничної корисності.
- 9.11. Заощадження.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 19; 22; 31]

Завдання до самостійної роботи

1. Поведінкова економіка: ірраціональні чинники в поведінці споживачів та «ефект наслідування» (ефект юрби).
2. Проблема нерівності доходів: крива Лоренца та коефіцієнт Джині в міжнародних порівняннях.
3. Трансформація структури витрат домогосподарств залежно від рівня доходів (закон Енгеля).
4. Інвестиційна діяльність домогосподарств на ринку фінансових послуг та формування приватних пенсійних накопичень.

Тема 10. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток – 2 год.

- 10.1. Сутність, функції і форми підприємства.
- 10.2. Форми і види підприємств.
- 10.3. Класифікація підприємств за розмірами.
- 10.4. Капітал підприємства і його кругообіг.
- 10.5. Оборот капіталу.
- 10.6. Основний капітал, його фізичний і моральний знос.
- 10.7. Оборотний капітал.
- 10.8. Валовий дохід і прибуток.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22; 33; 36]

Завдання до самостійної роботи

1. Специфіка стартап-підприємств та особливості залучення венчурного капіталу на різних стадіях життєвого циклу.
2. Франчайзинг як сучасна модель розширення та організації бізнесу.
3. Нематеріальні активи підприємства (гудвіл, патенти, торгові марки) та їх оцінка в умовах ринку.
4. Концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) та її вплив на довгострокову прибутковість підприємства.

Тема 11. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента – 2 год.

- 11.1. Особливості сільськогосподарського виробництва.

- 11.2. Аграрні відносини.
- 11.3. Диференціальна земельна рента.
- 11.4. Абсолютна земельна рента.
- 11.5. Монопольна земельна рента.
- 11.6. Орендна плата.
- 11.7. Ціна землі.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22; 38]

Завдання до самостійної роботи

1. Специфіка формування ринку землі в Україні: економічні наслідки скасування мораторію.
2. Квазірента (економічна рента) в неаграрних секторах економіки (шоу-бізнес, професійний спорт, сфера ІТ).
3. Екологічна рента та проблеми раціонального природокористування.
4. Вертикальна інтеграція в агропромисловому комплексі: діяльність сучасних агрохолдингів.

Тема 12. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми – 2 год.

- 12.1. Сутність економічного відтворення та його основні елементи.
- 12.2. Види економічного відтворення.
- 12.3. Суспільний продукт і його структура.
- 12.4. Методи обчислення суспільного продукту.
- 12.5. Метод балансу народного господарства.
- 12.6. Сучасні форми суспільного продукту.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22; 31; 32]

Завдання до самостійної роботи

1. Тіньова економіка та її вплив на точність розрахунку макроекономічних показників (ВВП, ВНД).
2. Обмеженість показника ВВП як індикатора суспільного добробуту: альтернативні індекси (Індекс людського розвитку, Валове національне щастя).
3. Економічні наслідки проміжних продуктів та проблема подвійного рахунку при вимірюванні національного виробництва.
4. Номінальний проти реального ВВП: індекси цін (дефлятор ВВП, індекс споживчих цін) та методи дефлювання.

Тема 13. Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою – 2 год.

- 13.1. Зміст і типи економічного зростання.
- 13.2. Рушійні сили економічного зростання (прогресу).
- 13.3. Нагромадження та його норма.
- 13.4. Інвестиції та їх ефективність.
- 13.5. Вплив НТР на економічний розвиток.
- 13.6. Сутність зайнятості.
- 13.7. Повна і неповна зайнятість.
- 13.8. Форми зайнятості.
- 13.9. Сутність безробіття.
- 13.10. Природне безробіття та його чинники.
- 13.11. Циклічне безробіття.
- 13.12. Соціальні наслідки безробіття.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 9; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 22; 28; 35; 41]

Завдання до самостійної роботи

1. Закон Оукена: практичне застосування та математична залежність між безробіттям і втратами ВВП.
2. Проблема хронічного структурного безробіття в умовах автоматизації та впровадження штучного інтелекту.
3. Економічна міграція (відтік мізків): причини, наслідки та державна політика утримання людського капіталу.
4. Концепція безумовного базового доходу як інструменту соціального захисту в умовах трансформації ринку праці.

Тема 14. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції – 2 год.

- 14.1. Організаційно-економічні відносини та господарський механізм.
- 14.2. Функції господарського механізму.
- 14.3. Структура господарського механізму.
- 14.4. Основні завдання ринкового механізму саморегулювання.
- 14.5. Основні функції державних форм господарського механізму.
- 14.6. Механізм господарювання та право.
- 14.7. Основні теорії державного регулювання.
- 14.8. Поняття економічних функцій держави.
- 14.9. Економічні функції держави у розвинутих країнах.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 19; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 42; 45; 46; 47]

Завдання до самостійної роботи

1. Теорія суспільного вибору: сутність концепції «провалів держави».
2. Державно-приватне партнерство як ефективний інструмент модернізації інфраструктури.
3. Економічний лобізм та проблема пошуку політичної ренти в сучасних демократичних країнах.
4. Бюрократія як інституціональний чинник зниження ефективності державного регулювання.

Тема 15. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік – самостійне вивчення

- 15.1. Сутність перехідної економіки.
- 15.2. Риси перехідної економіки.
- 15.3. Типи перехідної економіки.
- 15.4. Соціально-економічні перетворення у постсоціалістичних країнах на шляху до соціально орієнтованої змішаної економіки.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22; 44; 45; 46; 47; 50]

Завдання до самостійної роботи

1. Порівняльний аналіз стратегій перехідного періоду: «шокова терапія» (на прикладі Польщі) проти градуалізму (еволюційного підходу).
2. Особливості приватизації державного майна в перехідних економіках: ваучерна приватизація та її довгострокові наслідки.
3. Формування інститутів корпоративного управління в країнах із перехідною економікою.
4. Проблема олігархізації економічного простору як бар'єр для становлення конкурентного ринку.

Тема 16. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин – 2 год.

- 16.1. Сутність світового господарства та віхи його розвитку.

- 16.2. Класифікація груп країн світового господарства.
- 16.3. Сутність міжнародного поділу праці.
- 16.4. Міжнародна спеціалізація у світовому господарстві.
- 16.5. Міжнародна кооперація.
- 16.6. Сутність інтернаціоналізації господарських відносин.
- 16.7. Транснаціоналізація у світовому господарстві.
- 16.8. Міжнародна економічна інтеграція та її форми.
- 16.9. Міжнародні міжрегіональні економічні об'єднання.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 8; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 18; 22; 37; 43; 48; 49]

Завдання до самостійної роботи

1. Діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК) та їх суперечливий вплив на економічний суверенітет країн, що розвиваються.
2. Неопротекціонізм у сучасній міжнародній торгівлі: тарифні та нетарифні бар'єри (технічні стандарти, квоти, санкції).
3. Глобальні ланцюги доданої вартості як основа сучасної міжнародної кооперації.
4. Регіональні торговельні угоди проти правил СОТ: тенденції розвитку регіоналізму у світовій економіці.

Тема 17. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України – 2 год.

- 17.1. Глобалізація світової економіки.
- 17.2. Класифікація глобальних проблем.
- 17.3. Небезпека глобальних проблем.
- 17.4. Шляхи розв'язання глобальних проблем людством.
- 17.5. Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світогосподарства.

Література [1; 2; 3; 4; 5; 6; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 20; 22; 44; 48; 49]

Завдання до самостійної роботи

1. Економіка кліматичних змін: Паризька кліматична угода, вуглецеві податки та ринки квот на викиди парникових газів.
2. Проблема глобального цифрового розриву між розвинутими країнами та країнами третього світу.
3. Демографічна криза (старіння населення) у розвинутих країнах та її довгострокові макроекономічні наслідки для пенсійних систем.
4. Глобальна продовольча безпека в умовах збройних конфліктів та логістичних криз: роль України як світового постачальника агропродукції.

СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ – 16 год.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Еволюція уявлень про предмет економічної теорії: від меркантилізму до сучасної мейнстрим-економікс.
2. Політекономія, мікроекономіка та макроекономіка як взаємопов'язані складові економічної науки.

3. Загальнонаукові та специфічні методи економічних досліджень: економічне моделювання та наукова абстракція.

4. Пізнавальна, практична, методологічна та виховна функції економічної теорії в інформаційному суспільстві.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 51, 52, 53]

Тема 2. Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Прості елементи процесу праці та сучасна класифікація факторів виробництва.
2. Сутність та структура суспільного виробництва: матеріальне та нематеріальне виробництво.
3. Еволюція факторів виробництва в умовах постіндустріального розвитку суспільства.
4. Суспільний продукт та його властивості. Продуктивна і непродуктивна праця.
5. Сутність робочого дня та тенденції зміни його структури.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 12, 14, 15, 16, 18, 31, 52]

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема 3. Економічні потреби та інтереси – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Сутність економічних потреб, їх класифікація. Матриця потреб А. Маслоу.
2. Об'єктивний характер дії закону зростання потреб та механізм його прояву.
3. Економічні інтереси як рушійна сила соціально-економічного прогресу. Суперечності інтересів.
4. Обмеженість ресурсів та проблема економічного вибору. Графічний аналіз межі виробничих можливостей (КВМ).
5. Закон збільшення альтернативних витрат (втрачених можливостей) та його практичне застосування в діяльності підприємств.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 27, 31, 45, 47]

Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічні системи та закономірності їх розвитку – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Поняття економічної системи, її технологічні, соціально-економічні та інституційні компоненти.
2. Формаційний та цивілізаційний підходи до типізації економічних систем.
3. Порівняльний аналіз традиційної, ринкової вільної конкуренції та командно-адміністративної систем.
4. Особливості становлення та функціонування сучасної змішаної ринкової економіки.
5. Напрями трансформації економічних систем у XXI столітті під впливом цифровізації.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 14, 15, 16, 18, 22, 23, 24, 45]

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Натуральне виробництво та передумови виникнення товарного господарства.
2. Товар і його властивості: споживча вартість, мінова вартість, вартість. Двоїстий характер праці, втіленої в товарі.
3. Інституціональні засади функціонування ринкової економіки (приватна власність, економічна свобода, конкуренція).
4. Модель кругообігу ресурсів, продуктів і доходів (модель двосекторного ринку досконалої конкуренції).
5. Походження, сутність та функції грошей в сучасних умовах.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 14, 15, 16, 18, 21, 30]

Тема 6. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата – 1 год.

Тема семінарського заняття

1. Еволюція теорій капіталу в економічній науці. Загальна формула капіталу та її суперечність.
2. Історичні передумови та сутність первісного нагромадження капіталу.
3. Товар «робоча сила», його споживча вартість та вартість в ринковій економіці.
4. Економічна природа заробітної плати: порівняльний аналіз марксистського та неокласичного підходів.
5. Форми і системи заробітної плати. Тарифна система та сучасні тенденції індивідуалізації оплати праці.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 22, 28]

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема 7. Витрати виробництва і прибуток – 1 год.

Тема семінарського заняття

1. Економічний та бухгалтерський підходи до визначення витрат виробництва. Альтернативні (явні та неявні) витрати.
2. Витрати фірми у короткостроковому періоді: постійні, змінні, валові.
3. Аналіз динаміки середніх і граничних витрат виробництва. Закон спадної віддачі факторів виробництва.
4. Взаємозв'язок витрат виробництва, вартості товару та ринкового ціноутворення.
5. Прибуток як економічна категорія, його джерела та структура. Норма прибутку та фактори, що на неї впливають.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 14, 15, 16, 18]

Тема 8. Ринок, його сутність і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення – 1 год.

Тема семінарського заняття

1. Сутність ринку як економічної категорії. Суб'єкти, об'єкти та інфраструктура ринку.
2. Закон попиту і закон пропозиції. Нецінові фактори впливу на ринкову поведінку покупців та продавців.
3. Ринкова рівновага. Механізм формування рівноважної ціни. Дефіцит і надлишок товарів на ринку.
4. Конкуренція як головний рушійний механізм ринку. Методи цінової та нецінової конкуренції.
5. Характерні риси основних моделей ринку: досконала конкуренція, монополістична

конкуренція, олігополія, чиста монополія.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 39]

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема 9. Домогосподарства в системі економічних відносин – 1 год.

Темі семінарського заняття

1. Домогосподарство як первинний суб'єкт ринкової економіки: сутність та класифікація.
2. Економічні функції домогосподарств. Формування та джерела доходів домогосподарств.
3. Проблема нерівності у розподілі доходів між домогосподарствами. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині.
4. Теорія поведінки споживача. Корисність блага (сукупна та гранична). Закон спадної граничної корисності.
5. Ефект доходу та ефект заміщення. Поняття споживчого надлишку та максимізація граничної корисності.
6. Економічна природа заощаджень домогосподарств та їх роль в інвестиційному процесі.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 28, 31, 41]

Тема 10. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток – 1 год.

Темі семінарського заняття

1. Підприємство як первинна ланка суспільного виробництва. Організаційно-правові форми підприємств в Україні.
2. Класифікація підприємств за розмірами (мікро-, малі, середні, великі) та її економічне значення.
3. Кругообіг та оборот капіталу підприємства. Час виробництва та час обігу.
4. Основний капітал: сутність, структура, фізичний та моральний знос. Амортизація та її роль у відтворенні капіталу.
5. Оборотний капітал підприємства та шляхи прискорення його оборотності.
6. Формування валового доходу і прибутку підприємства. Оцінка рентабельності фірми.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 23, 27, 33, 36, 40]

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №6

Тема 11. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента – 1 год.

Темі семінарського заняття

1. Специфіка сільськогосподарського виробництва та її вплив на характер функціонування капіталу.
2. Сутність та структура сучасних аграрних відносин. Земля як специфічний та обмежений фактор виробництва.
3. Економічна природа земельної ренти. Диференціальна земельна рента I та II.
4. Абсолютна та монопольна земельна рента в аграрному секторі.
5. Орендна плата за землю: структура та механізм розрахунку. Ціна землі як капіталізована земельна рента.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 14, 15, 16, 18, 23, 27]

Тема 12. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Суспільне відтворення: сутність, фази (виробництво, розподіл, обмін, споживання) та структурні елементи.
2. Просте, звужене та розширене відтворення капіталу й економічних відносин.
3. Суспільний продукт та його натурально-речова і вартісна структура.
4. Порівняльна характеристика методів обчислення суспільного продукту (Система національних рахунків, Баланс народного господарства).
5. Сучасні макроекономічні показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий національний дохід (ВНД) та методи їх розрахунку.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 14, 15, 16, 18, 26, 31, 32]

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №7

Тема 13. Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Економічне зростання: зміст, критерії вимірювання та типи (екстенсивний та інтенсивний).
2. Джерела та рушійні сили економічного зростання. Норма нагромадження та інвестиції як чинники розвитку.
3. Науково-технічна революція (НТР) та її трансформаційний вплив на динаміку та якість економічного прогресу.
4. Зайнятість населення: сутність, види (повна, неповна) та сучасні гнучкі форми зайнятості.
5. Соціально-економічна сутність безробіття. Фрикційне, структурне (природне) та циклічне безробіття. Соціально-економічні наслідки безробіття та державна політика на ринку праці.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 28, 35, 41]

Тема 14. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Господарський механізм: сутність, організаційно-економічна структура та функції у відтворювальному процесі.
2. Співвідношення ринкового саморегулювання («невидимої руки» ринку) та державного коригування економіки.
3. Правове забезпечення механізму господарювання та захист прав власності.
4. Еволюція теоретичних підходів до макроекономічного регулювання: кейнсіанство, монетаризм, теорія раціональних очікувань.
5. Основні економічні функції держави в розвинутих країнах та особливості їх реалізації в Україні в умовах воєнного стану.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 24, 25, 27, 45, 47]

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №8

Тема 16. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Світове господарство: етапи формування, сучасна структура та критерії класифікації груп країн.
2. Міжнародний поділ праці як об'єктивна основа розвитку міжнародних економічних відносин.
3. Форми міжнародних економічних відносин: міжнародна торгівля, рух капіталу, міграція робочої сили, валютно-фінансові відносини.
4. Транснаціоналізація світової економіки. Роль транснаціональних корпорацій (ТНК) у сучасному виробництві.
5. Міжнародна економічна інтеграція: передумови, сутність, рівні та основні інтеграційні об'єднання (ЄС, НАФТА тощо).

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 48, 49]

Тема 17. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України – 1 год.

Теми семінарського заняття

1. Глобалізація світової економіки: сутність, об'єктивні передумови, позитивні наслідки та загрози.
2. Класифікація та характеристика загальнолюдських глобальних проблем (екологічна, сировинна, демографічна, проблема війни і миру).
3. Економічний вимір екологічних викликів сучасності та концепція сталого розвитку.
4. Вплив глобальних криз на гео економічне становище та структуру експортного потенціалу України.
5. Міжнародне економічне співробітництво та роль глобальних інститутів (ООН, Світовий банк, МВФ) у подоланні кризових явищ.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 48, 49]

3. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Предмет та метод політичної економії й еволюція її розвитку.
2. Економічні потреби та інтереси суспільства, природа їх виникнення і механізм дії.
3. Економічні системи: сутність, типи і ефективність.
4. Система економічних законів: механізм дії і механізм використання.
5. Система економічних відносин: структура, еволюція розвитку.
6. НТР як форма розвитку виробничих сил.
7. Власність: економічний зміст, форми власності, новітні тенденції розвитку власності.
8. Трансформація відносин власності в Україні. Роздержавлення й приватизація.
9. Приватна власність: природа виникнення, еволюція розвитку.
10. Державна власність: суть і економічна роль.
11. Акціонерна власність у сучасних умовах.
12. Моделі та критерії класифікації економічних систем.
13. Постіндустріальне суспільство: трансформація економічних відносин.
14. Соціально-економічна ефективність суспільного виробництва: критерії і показники.
15. Форми товарної організації виробництва.
16. Суспільний поділ праці та його роль в становленні й розвитку товарного виробництва.
17. Технологічний спосіб виробництва та проблеми його розвитку.
18. Проблеми відтворення в сучасній економіці України.
19. Економічні ресурси. Економічна ефективність. Проблеми ефективного використання ресурсів в Україні.
20. Виробничі можливості економіки. Межа виробничих можливостей суспільства й

альтернативні витрати.

21. Ринок: суть, структура та функції. Проблема становлення ринкових відносин в Україні.
22. Інфраструктура ринку. Проблеми формування її в Україні.
23. Закон попиту і пропозиції. Механізм встановлення ринкової рівноваги.
24. Основні теорії формування вартості (цінності) благ.
25. Особливості ринкового реформування економіки України.
26. Ринкова трансформація економіки у постсоціалістичних країнах.
27. Біржі та їхня роль в ринковій економіці.
28. Фондова біржа, її операції і роль в економіці.
29. Товарні біржі, механізм функціонування товарних бірж.
30. Ринок праці: сучасний стан і перспективи розвитку.
31. Зайнятість та безробіття. Зайнятість в Україні.
32. Безробіття. Втрати економіки від безробіття. Безробіття в Україні.
33. Соціально-економічні проблеми зайнятості і безробіття в Україні.
34. Проблеми міграції робочої сили. Вплив міграції на економіку України.
35. Трудові ресурси України: динаміка та проблеми.
36. Інвестиції в людський капітал.
37. Диференціація доходів населення та проблема бідності в Україні.
38. Чинники формування відмінностей у заробітній платі.
39. Рівень життя населення (порівняльний аналіз).
40. Ринок праці. Стан та перспективи розвитку регіонального ринку праці.
41. Безробіття. Безробіття в регіоні та шляхи його подолання.
42. Соціальний захист безробітних на регіональному рівні.
43. Служби зайнятості та їхня роль у формуванні регіонального ринку праці.
44. Вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток Кіровоградської області.
45. Індекс людського розвитку: суть визначення і застосування.
46. Економічні функції держави в змішаній ринковій економіці. Аналіз їх виконання українською державою.
47. Фінанси держави: сутність, функції, джерела утворення та напрямки використання (на прикладі України).
48. Державний бюджет. Аналіз державних бюджетів України за останні 5 років.
49. Податкова система. Податкова система України й напрямки її вдосконалення.
50. Інвестиції. Інвестиційна діяльність в Україні.
51. Експортний потенціал Кіровоградської області як фактор інтеграції у світогосподарський простір.
52. Інвестиції. Попит на інвестиції. Види інвестиційної діяльності.
53. Іноземні інвестиції та їхній вплив на національну економіку.
54. Іноземні інвестиції як чинник соціально-економічного розвитку регіону.
55. Розвиток регіональних зовнішньоекономічних зв'язків та роль Кіровоградської торгово-промислової палати у їх розширенні.
56. Інтеграційні економічні процеси та форми інтеграції Кіровоградських підприємств до світового ринку інвестицій.
57. Інвестиційна політика в регіоні: стан, ефективність, напрямки поліпшення.
58. Зовнішньоторговельні зв'язки Кіровоградської області, їх економічна ефективність.
59. Державний бюджет як інструмент фінансового регулювання економіки.
60. Державний бюджет України за останній рік: особливості й проблеми.
61. Гроші: закономірності виникнення, суть і форми.
62. Гроші. Функції грошей та особливості їх прояву в сучасних умовах.
63. Система грошового обігу. Закон грошового обігу і проблема інфляції.
64. Грошова система України: суть, структура, сучасний стан.
65. Грошовий ринок. Стан грошового ринку в Україні.
66. Економічне зростання: суть, чинники й типи.

67. Моделі економічного зростання.
68. Чинники економічного зростання та механізм їх дії.
69. Економічне зростання та проблеми екології: механізм розв'язання суперечностей в умовах НТР.
70. Еколого-економічні проблеми: шляхи розв'язання в Україні та в світі.
71. Кейнсіанська теорія становлення та розвитку ринкової економіки та економічна дійсність України.
72. Неоліберальні та неокласичні теорії становлення та розвитку ринкової економіки та особливості їх застосування в Україні.
73. Інституціональні теорії становлення та розвитку ринкової економіки, їх застосування в Україні.
74. Тіньова економіка в Україні: причини, соціально-економічні наслідки та шляхи подолання.
75. Шляхи державного регулювання економічного зростання.
76. Основні передумови входження України у світове господарство.
77. Україна в системі міжнародних економічних відносин.
78. Рівень економічного розвитку країни та її участь у світовому господарстві.
79. Євроінтеграція України: сучасний стан та перспективи розвитку.
80. Соціально-економічна характеристика глобалізації.
81. Глобалізація економіки та її суперечності.
82. Платіжний баланс. Стан платіжного балансу України.
83. Міжнародні потоки товарів і капіталів.
84. Сутність, природа і причини багатства народів.
85. Інноваційний тип економічного розвитку в світі і в Україні.
86. Стан і зростання виробничих можливостей України.
87. Тенденції сучасного світового і фондового ринків.
88. Формування відкритої економіки України та її ефективність.
89. Економічна система суспільства і власність. Економічна система України.
90. Демократичність економічної системи. Проблеми демократизації економіки країни.
91. Продуктивність як інтегральний показник ефективності. Продуктивність української економіки.
92. Індивідуальний та ринковий попит. Закон попиту та обґрунтування його дії.
93. Індивідуальна та ринкова пропозиція. Закон пропозиції та обґрунтування його дії.
94. Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага.
95. Капітал як фактор виробництва. Рівновага на ринку капіталу.
96. Капітал підприємства і шляхи підвищення ефективності його кругообігу.
97. Первісне нагромадження капіталу та його особливості в Україні.
98. Формування ринку виробничих ресурсів в Україні.
99. Соціально-економічні проблеми розвитку сільського господарства в Україні.
100. Проблеми реформування оплати праці в Україні.

Загальні вимоги до рефератів

Реферат є найпростішою формою наукового дослідження, мета якого полягає в ознайомленні здобувачів вищої освіти з навчальною літературою, виробленні умінь, необхідних для здійснення бібліографічного пошуку, оволодіння науковим, науково-популярним стилем викладу засвоєної інформації у вигляді стислої усної або письмової доповіді. В подальшому це має допомогти здобувачам у написанні тез доповідей на конференції, статей, курсових та випускних робіт.

Реферати пишуться на аркушах формату А4, загальний обсяг 12-15 сторінок рукописного або друкованого тексту. Титульна сторінка включає такі компоненти: найменування міністерства, навчального закладу, факультету, тему реферату, назву навчальної дисципліни, прізвище і групу здобувача, який писав реферат, прізвище викладача, який має перевірити дану роботу. На наступній сторінці подається план реферату за простою або складною формою. Зміст реферату

обов'язково включає три компоненти: вступ, основна частина, висновки.

У вступі розкривається актуальність теми, робиться короткий екскурс в суть питання, що розглядається; в основній частині здобувач демонструє володіння матеріалом, уміння його компонувати відповідно до поставленої мети, уміння логічно висловлювати свої думки; у висновках підсумовуються результати проведених здобувачем досліджень, які можуть подаватися довільно.

Реферат завершує список використаної літератури, оформлений відповідно до вимог стандарту: ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40). Джерела необхідно розміщувати у порядку появи посилань у тексті.

4. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Предмет економічної теорії, мета економічної діяльності людей і ефективність як основна умова досягнення кінцевої мети.
2. Політекономія як одна із трьох складових загальної економічної теорії.
3. Методологія економічної теорії.
4. Функції економічної теорії.
5. Фактори виробництва та їх взаємодія.
6. Сутність виробництва матеріальних благ і послуг.
7. Взаємозв'язок і розвиток факторів виробництва.
8. Продукт.
9. Праця і робочий день.
10. Потреби, блага, їх корисність.
11. Закон зростання потреб.
12. Інтереси.
13. Ресурси, сучасна форма плати за них.
14. Економічна ефективність і межа виробничих можливостей.
15. Втрачені можливості і закон збільшення альтернативних витрат.
16. Невикористані ресурси та неефективність.
17. Теперішні альтернативи і майбутні можливості.
18. Зростання можливостей економіки.
19. Застосування кривої виробничих можливостей в економічній практиці.
20. Сутність і основні структурні елементи економічної системи.
21. Класифікація економічних систем та її критерії.
22. Ефективність економіки і сутність економічної системи.
23. Типи економічних систем: а) традиційна економічна система; б) ринкова система вільної конкуренції; в) командно-адміністративна; г) змішана ринкова економічна система.
24. Сучасний напрямок зміни і вдосконалення економічних систем.
25. Товарна форма організації суспільного виробництва.
26. Основні риси товарного виробництва.
27. Товар і його властивості.
28. Визначальні інститути і принципи ринкової економіки.
29. Кругообіг ресурсів, продукту і доходу в економічній системі досконалої конкуренції.
30. Капітал як економічна категорія.
31. Перетворення грошей у капітал.
32. Первісне нагромадження капіталу.
33. Капітал і праця.
34. Властивості товару.
35. Робоча сила.
36. Заробітна плата: неокласичний підхід.
37. Заробітна плата: марксистській підхід.

38. Сутність витрат виробництва та їх види.
39. Постійні і змінні витрати.
40. Валові, середні і граничні витрати.
41. Витрати виробництва, вартість товару і його ціна.
42. Сутність прибутку і його структура.
43. Норми прибутку.
44. Інституціональні основи ринкової економіки.
45. Ринкові відносини, їх суб'єкти і об'єкти.
46. Ринок і його сутність.
47. Попит і пропонування, чинники, що на них впливають.
48. Функції ринку.
49. Рівноважна ціна.
50. Конкуренція, її сутність і функції.
51. Форми конкуренції і моделі ринків.
52. Сутність домогосподарства.
53. Функції домогосподарств.
54. Доходи домогосподарств та їх джерела.
55. Розподіл доходів між домогосподарствами.
56. Витрати на споживання.
57. Витрати на споживання і поведінка споживачів.
58. Ефект доходу.
59. Ефект заміни.
60. Споживчий надлишок.
61. Максимізація граничної корисності.
62. Заощадження.
63. Сутність, функції і форми підприємства.
64. Форми і види підприємств.
65. Класифікація підприємств за розмірами.
66. Капітал підприємства і його кругообіг.
67. Оборот капіталу.
68. Основний капітал, його фізичний і моральний знос.
69. Оборотний капітал.
70. Валовий дохід і прибуток.
71. Особливості сільськогосподарського виробництва.
72. Аграрні відносини.
73. Диференціальна земельна рента.
74. Абсолютна земельна рента.
75. Монопольна земельна рента.
76. Орендна плата.
77. Ціна землі.
78. Сутність економічного відтворення та його основні елементи.
79. Види економічного відтворення.
80. Суспільний продукт і його структура.
81. Методи обчислення суспільного продукту.
82. Метод балансу народного господарства.
83. Сучасні форми суспільного продукту.
84. Зміст і типи економічного зростання.
85. Рушійні сили економічного зростання (прогресу).
86. Нагромадження та його норма.
87. Інвестиції та їх ефективність.
88. Вплив НТР на економічний розвиток.
89. Сутність зайнятості.

90. Повна і неповна зайнятість.
91. Форми зайнятості.
92. Сутність безробіття.
93. Природне безробіття та його чинники.
94. Циклічне безробіття.
95. Соціальні наслідки безробіття.
96. Організаційно-економічні відносини та господарський механізм.
97. Функції господарського механізму.
98. Структура господарського механізму.
99. Основні завдання ринкового механізму саморегулювання.
100. Основні функції державних форм господарського механізму.
101. Механізм господарювання та право.
102. Основні теорії державного регулювання.
103. Поняття економічних функцій держави.
104. Економічні функції держави у розвинутих країнах.
105. Сутність перехідної економіки.
106. Риси перехідної економіки.
107. Типи перехідної економіки.
108. Соціально-економічні перетворення у постсоціалістичних країнах на шляху до соціально орієнтованої змішаної економіки.
109. Сутність світового господарства та віхи його розвитку.
110. Класифікація груп країн світового господарства.
111. Сутність міжнародного поділу праці.
112. Міжнародна спеціалізація у світовому господарстві.
113. Міжнародна кооперація.
114. Сутність інтернаціоналізації господарських відносин.
115. Транснаціоналізація у світовому господарстві.
116. Міжнародна економічна інтеграція та її форми.
117. Міжнародні міжрегіональні економічні об'єднання.
118. Глобалізація світової економіки.
119. Класифікація глобальних проблем.
120. Небезпека глобальних проблем.
121. Шляхи розв'язання глобальних проблем людством.
122. Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світогосподарства.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Яворська Н. П. Основи економічної теорії : навч. посіб. Львів : ЛМА ім. Андрея Крупинського, 2023. 130 с. URL: <https://lma.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/yavorska-posibnyk-osnov-ekont-teoriyi.pdf> (дата звернення: 25.08.2025).
2. Сірко А. В. Економічна теорія: Політекономія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 448 с.
3. Колосінська М. І., Белей С. І., Бойда С. В. Економічна теорія : навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. унів.-т., 2021. 200 с.
4. Пічугіна Ю. В., Максимова Ю. О., Матюк Т. В. Основи економічної теорії : метод. вказ. до практ. зан. та самоств. роб. студ. спец. 033 «Філософія». Одеса : ФОП Бондаренко М.О., 2021. 52 с.
5. Корогодова О. О., Тимошенко Н. Ю., Іванова Т. В. Основи економічної теорії: самостійна робота : навч. посіб. з дисц. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2021. 181 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/39766> (дата звернення: 25.08.2025).
6. Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. Economics: principles, problems, and policies. 22nd ed. NY : The McGraw-Hill Companies, Inc., 2021. 960 p.

7. Miroshnychenko I., Vasylenko D., Nikolaiev I. The influence of the shadow economy of Ukraine on macroeconomic indicators and economic security of the state. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. Вип. 10 (43). URL: <http://economics.kntu.kr.ua/archive.html> (дата звернення: 25.08.2025).
8. Гуцалюк О. М., Насипайко Д. С., Ніколаєв І. В. Вплив неопротекціонізму на формування стратегії торговельного-економічного співробітництва, міжнародних відносин та ЗЕД. *Вісник економічної науки України*. 2023. № 2 (45). URL: <http://www.venu-journal.org/%d0%b2%d0%b8%d0%bf%d1%83%d1%81%d0%ba%d0%b8/%d0%b2%d0%b8%d0%bf%d1%83%d1%81%d0%ba-2023-144> (дата звернення: 25.08.2025).
9. Ніколаєв І. В., Загребя М. М. Роль економічної теорії у вирішенні проблем безробіття. *Ефективна економіка*. 2023. № 8. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2007/2030> (дата звернення: 25.08.2025).
10. Загребя М. М., Ніколаєв І. В. Вплив воєнного стану на ринки факторів виробництва. *Ефективна економіка*. 2023. № 10. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2320/2352> (дата звернення: 25.08.2025).
11. Миценко І. М., Сухомлин М. О., Ніколаєв І. В. Експортний потенціал України в контексті глобальних викликів: аналіз тенденцій та визначення стратегічних пріоритетів. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2021. № 2 (44). С 67–76. URL: https://drive.google.com/file/d/1o_tffVEwEiry9mJkVl-Pn4URqz3wUedd (дата звернення: 25.08.2025).
12. Кокарев І. В. Основи економічної теорії : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 100 с.
13. Марченко О. С. Економічна теорія : навч.-метод. посіб. для студ. перш. (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спец. 051 «Економіка» спеціалізації «Бізнес-економіка». Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 131 с.
14. Економічна теорія: закономірності, практика та сучасність : підруч / Е. М. Забарна, О. М. Козакова, Н. О. Задорожнюк та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 412 с.
15. Волчкова Г. К. Основи економічної теорії : метод. вказ. для самост. роб. студ. ден. та заоч. форми навч. Кропивницький : ЦНТУ, 2018. 13 с.
16. Волчкова Г. К. Основи економічної теорії : метод. вказ. для підг. до семінар. зан. студ. ден. та заоч. форми навч. Кропивницький : ЦНТУ, 2018. 43 с.
17. Семикіна М. В., Волчкова Г. К. Соціальний капітал в умовах трансформації зайнятості : монографія. Кропивницький : Видавництво ТОВ «КОД», 2018. 296 с.
18. Волчкова Г. К. Основи економічної теорії : навч.-метод. посіб. для студ. ден. і заоч. форм навч. Кіровоград : ЦНТУ, 2016. 147 с.
19. Волчкова Г. К. Якість життя як індикатор довіри до соціальної політики держави. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2016. № 20 (9). Т. 1. С. 79–85.
20. Семикіна М. В., Волчкова Г. К. Екологічний виклик сучасному глобальному світу в економічному вимірі : кол. монографія / за ред. С.Д. Лучик. Чернівці : ВЦ «Місто», 2016. 296 с.
21. Волчкова Г. К. Пшенична Н. О. Гроші. Функції грошей та особливості їх прояву в сучасних умовах. *Розвиток економічної думки*: зб. наук. праць. Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. Вип. 8. С. 72–76.
22. Синюченко М. І. Політична економія : навч. посіб. Суми : ТОВ «Видавничий дім «Ельдорадо», 2015. 176 с.
23. Всі документи бази даних «Законодавство України». *Офіційний портал Верховної Ради України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 25.08.2025).
24. Кабінет Міністрів України (Урядовий портал) : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).
25. Офіційне інтернет-представництво Президента України : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).
26. Міністерство фінансів України : веб-сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua> (дата

звернення: 25.08.2025).

27. Міністерство економіки України : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

28. Міністерства соціальної політики України : веб-сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

29. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінінфраструктури) : веб-сайт. URL: <https://mtu.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

30. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

31. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

32. Державна казначейська служба України : веб-сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

33. Державна податкова служба України : веб-сайт. URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

34. Державна служба фінансового моніторингу України : веб-сайт. URL: <https://fiu.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

35. Державна служба зайнятості (Державний центр зайнятості) : веб-сайт. URL: <https://www.dcz.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

36. Державна регуляторна служба України : веб-сайт. URL: <https://www.drs.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

37. Державна митна служба України : веб-сайт. URL: <https://customs.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

38. Держпродспоживслужба : веб-сайт. URL: <https://dpss.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

39. Антимонопольний комітет України : веб-сайт. URL: <https://amcu.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

40. Фонд державного майна України : веб-сайт. URL: <https://www.spfu.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

41. Пенсійний фонд України : веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

42. Рахункова палата : веб-сайт. URL: <http://rp.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

43. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку : веб-сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

44. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України (система розкриття інформації на фондовому ринку) : веб-сайт. URL: <https://www.smida.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

45. Національний інститут стратегічних досліджень : веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

46. Міжнародний центр перспективних досліджень : веб-сайт. URL: <https://www.icps.com.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

47. Центр економічної стратегії : веб-сайт. URL: <https://ces.org.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

48. Світовий банк : веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 25.08.2025).

49. Міжнародний валютний фонд : веб-сайт. URL: фонд. <https://www.imf.org> (дата звернення: 25.08.2025).

50. Кіровоградська обласна державна адміністрація : веб-сайт. URL: <https://www.kr-admin.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

51. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : веб-сайт. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

52. Центральнотехнічний національний технічний університет : веб-сайт. URL: <https://www.kntu.kr.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

53. Репозитарій Центральнотехнічного національного технічного університету : веб-сайт. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

54. Дистанційна освіта ЦНТУ : веб-сайт. URL: <https://moodle.kntu.kr.ua> (дата звернення: 25.08.2025).

ПРИМІТКИ

Навчально-методичне видання
ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Тиражування на різьграфі –

Здано до тиражування 05.05.2026. Підписано до друку 14.05.2026. Папір газетний. Гарнітура Times. Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,0 Тираж 50 прим.

РВЛ ЦНТУ. Зам. № /2026.